

**Богдан Михайлович ГНАТКІВСЬКИЙ**

кандидат економічних наук, доцент, докторант,  
Сумський національний аграрний університет  
ORCID ID: 0000-0001-5146-9077

**Анатолій Миколайович ПОЛТАВЕЦЬ**

кандидат економічних наук, докторант,  
Державний біотехнологічний університет  
ORCID ID: 0000-0002-3310-3271

**Михайло Леонідович БАГІН**

науковий співробітник Сумського національного аграрного університету  
ORCID ID: 0000-0002-0178-6194

**РОЗРОБЛЕННЯ СЦЕНАРІЇВ ЕФЕКТИВНОГО ВИКОРИСТАННЯ ЗЕМЕЛЬНИХ РЕСУРСІВ  
АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ**

Гнатківський Б. М., Полтавець А. М., Багін М. Л. Розроблення сценаріїв ефективного використання земельних ресурсів аграрних підприємств. *Український журнал прикладної економіки та техніки*. 2022. Том 7. № 1. С. 264 – 271.

**Анотація**

Найголовнішим незамінним багатством суспільства за всіх часів була земля. Вона служить основним природним ресурсом, матеріальною умовою життя та діяльності людей, базою розміщення та розвитку всіх галузей народного господарства, основним засобом виробництва сільського господарства і основним джерелом отримання продовольства. Раціональне використання землі є найважливішим аспектом ведення сільського господарства, головним завданням землеустрою. На сучасному етапі все більшої актуальності набувають питання оцінки сільськогосподарського землекористування та його територіальної організації, підвищення ефективності використання потенціалу продуктивних земель сільськогосподарського призначення. Зумовлено це перш за все тим, що від рівня ефективного використання земельних ресурсів агроформування залежить економічний добробут як товаровиробників, так і товароспоживачів. В сучасній вітчизняній практиці землевпорядної діяльності колосальна увага приділяється питанням підвищення ефективності використання земель сільськогосподарського призначення, у тому числі питанням прогнозування та планування у сфері землекористування. Виявлено, що процеси, які відбуваються в природі, економіці, соціальній сфері, часто ускладнюють вирішення цих питань, у зв'язку з чим застосування традиційних підходів далеко не завжди сприяє отриманню достовірної інформації. Наголошується, що для здійснення ефективного землекористування необхідно брати до уваги екологічну обстановку досліджуваної території, площу орних земель, кліматичні особливості, водночас оцінюючи можливі наслідки від втручання у довкілля. Забезпечення раціонального та ефективного використання земель сільськогосподарського призначення набуває особливої значущості і є найважливішим економічним та соціальним фактором сталого розвитку економіки та забезпечення національної безпеки країни. Однак цей життєво важливий ресурс через низку причин використовується недостатньо повно та ефективно. Подальший розвиток аграрного сектора у межах дослідження інтенсивності та розміру землекористування повинен розглядатися в кількох сценаріях, кожен з яких орієнтований на сукупність природно-кліматичних, організаційно-економічних, соціально-політичних та нормативно-правових умов.

**Ключові слова:** земельні ресурси, ефективність, аграрні підприємства, державне регулювання, земельні відносини.

---

## Bohdan HNATKIVSKYI

Candidate of Economic Sciences, Associate Professor, Doctoral Student,  
Sumy National Agrarian University

## Anatolii POLTAVETS

PhD in Economics, Doctoral student,  
State Biotechnological University

## Myhailo BAHIN

Researcher of the Sumy National Agrarian University

### DEVELOPMENT OF SCENARIOS FOR EFFICIENT USE OF LAND RESOURCES OF AGRICULTURAL ENTERPRISES

Hnatkivskiy B., Poltavets A., Bahin M. Development of scenarios for efficient use of land resources of agricultural enterprises. *Ukrainian Journal of Applied Economics and Technology*. 2022. Volume 7. № 1, pp. 264 – 271.

#### **Abstract**

*The most important irreplaceable wealth of society ever has been land. It serves as the main natural resource, the material condition of people's life and activities, the basis for the location and development of all branches of the national economy, the main means of production, in agriculture and the main source of food. Rational use of land is the most important aspect of agriculture, the main task of land management. Currently, the issues of assessing agricultural land use and its territorial organization, improving the efficiency of using the potential of productive agricultural lands are becoming more and more relevant. First of all, this is due to the economic well-being of both commodity producers and consumers. In the modern domestic practice of land management, tremendous attention is paid to the issue of increasing the efficiency of agricultural land use, including the issue of forecasting and planning in the field of land use. It was found that the processes taking place in nature, the economy, and the social sphere often make it difficult to solve these issues, in connection with which the use of traditional approaches does not always lead to obtaining reliable information. It is emphasized that in order to implement effective land use, it is necessary to take into account the ecological situation of the studied territory, the area of arable land, climatic features, while assessing the possible consequences of interference with the environment. Ensuring the rational and efficient use of agricultural land is of particular importance and it is the most important economic and social factor for the sustainable development of the economy and ensuring the national security of the country. However, this vital resource, due to a number of reasons, is not used sufficiently fully and efficiently. The further development of the agricultural sector within the framework of the study of the intensity and size of land use should be considered in several scenarios, each one is oriented to a set of natural-climatic, organizational-economic, social-political and regulatory-legal conditions.*

**Keywords:** land resources, efficiency, agricultural enterprises, state regulation, land relations.

#### **JEL classification: Q15; Q24**

---

#### **Вступ**

Земля є особливим ресурсом будь-якої країни, який потребує дбайливого використання і збереження. Вона як найголовніший природний ресурс має дуже важливе значення в матеріальному забезпеченні населення, є головним ресурсом щодо розташування усіх галузей національного господарства, основою виробництва в сільському і лісовому господарстві, джерелом продуктів харчування людей [1]. Саме тому постає необхідність у розробленні заходів ефективного використання земельних ресурсів аграрних підприємств.

Дослідженню питань ефективного сільськогосподарського землекористування, збереження і відтворення ресурсного потенціалу, збалансованого землекористування в умовах реформування галузі земельних відносин присвячені праці таких науковців: А. Бодюк, Б. Буркинський, О. Веклич, С. Гасанов, В. Голян, Б. Данилишин, Ю. Дехтяренко, О. Канащ, Я. Коваль, В. Кравців, М. Лихогруд, А. Мартин, П. Саблук, А. Сохнич, А. Третяк, М. Федоров, О. Фурдичко, М. Хвесик та ін. Незважаючи на це багато теоретичних та

---

практичних питань є не вирішеними, вони трансформуються та потребують подальшого вивчення.

### Мета статті

**Мета статті:** виявити проблеми використання земельних ресурсів аграрних підприємств та запропонувати подальші заходи (сценарії) ефективного використання земельних ресурсів.

### Виклад основного матеріалу дослідження

Наразі проблема продовольчої безпеки країни залишається до кінця не вирішеною, хоча спостерігається активізація ролі держави у питаннях регулювання та підтримки аграрного сектору економіки.

Актуальною і до кінця не врегульованою залишається така проблемна сфера, як збереження, ефективне використання, перешкоджання вибуттю з ділового обороту територій, зайнятих у сфері АПК.

В контексті ефективного використання земель сільськогосподарського призначення постає необхідність вирішення таких завдань, як формування та розвиток ринку сільськогосподарських земель, забезпечення нормативно-правової системи захисту прав власності на земельні ділянки, функціонування системи раціонального використання земельних ресурсів, врегулювання питань, що стосуються земельних відносин, покращення екологічного стану навколишнього природного середовища, реабілітація техногенно забруднених територій, забезпечення суспільства якісною та екологічно безпечною сільськогосподарською продукцією тощо [2; 3; 4]

Як зазначив Міністр аграрної політики та продовольства України Роман Лещенко, протягом останніх десяти років використання земельно-ресурсного потенціалу держави не можна було назвати раціональним: мільйони гектарів наших земель опинилися у вкрай зношеному стані, а єдина державна система охорони земель була взагалі відсутня.

Змінити ситуацію має програма щодо використання та охорони земель: вона впроваджуватиметься комплексно до 2032 року й виконуватиметься у два етапи. У результаті буде оптимізовано структуру земельних угідь та агроландшафту, зменшено розораність території на 10%, підвищено продуктивність с/г угідь до 50%, зменшено загрозу земельним ресурсам від деградаційних процесів, збережено природні водно-болотні угіддя [5].

Так, цільова програма включатиме:

- розробку схем землеустрою і техніко-економічних обґрунтувань використання та охорони земель адміністративно-територіальних одиниць;
- моніторинг земель і якості ґрунтів зі створенням геоінформаційної платформи;
- запобігання необґрунтованому вилученню земель с/г призначення для несільськогосподарських потреб;
- захист земель від шкідливого антропогенного впливу, відтворення і підвищення родючості ґрунтів, підвищення продуктивності земель лісового фонду, дотримання особливого режиму використання охоронюваних земель.

Цільова програма забезпечить сталий розвиток землекористування, сприятиме створенню екологічно безпечних умов проживання для населення та ведення господарства. Її реалізація дозволить захистити землі від виснаження, деградації та забруднення, відтворювати та підвищувати родючість ґрунтів, а також зберегти функції ґрунтового покриву.

У зв'язку з цим пропонуємо комплекс заходів щодо організації використання земель сільськогосподарського призначення, що включає зазначені напрями (рис. 1).

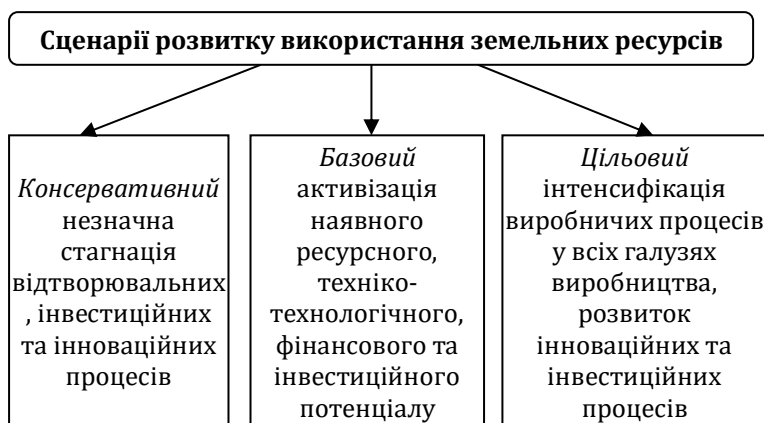
Пріоритет держави у сфері оптимізації управління земельними ресурсами необхідно зберегти, ця вимога не суперечить принципам ринкової економіки, що припускає багатокладність господарювання. Перевага загальнонаціональних інтересів



**Рис. 1. Комплекс заходів щодо організації використання земель сільськогосподарського призначення**

цінної інституційної бази, що не може йти у відриві від необхідності відновлення робіт зі складання карт обласного рівня, присвячених раціональному використанню земель сільськогосподарського призначення, що дозволить уникнути управлінських помилок у процесі адміністрування використання територій, зайнятих під потреби АПК.

Подальший розвиток аграрного сектора у межах дослідження інтенсивності та розміру землекористування повинен розглядатися в кількох сценаріях, кожен з яких орієнтований на сукупність природно-кліматичних, організаційно-економічних, соціально-політичних та нормативно-правових умов (рис. 2).



**Рис. 2. Можливі сценарії розвитку використання земельних ресурсів аграрними підприємствами**

середньореалізаційних цін. В рамках базового сценарію розвитку землекористування сільськогосподарськими підприємствами передбачається активізація наявного ресурсного, техніко-технологічного, фінансового та інвестиційного потенціалу. Ця активізація передбачає швидке щорічне зростання врожайності сільськогосподарських культур (1,5-2%) у сільськогосподарських підприємствах, ніж у консервативному сценарії. Даний сценарій буде орієнтований на пошук внутрішніх резервів збільшення ефекту в сільськогосподарському виробництві, зокрема в рослинництві, шляхом оптимізації структури посівних площ, виходячи з вимог науково-обґрунтованих сівозмін, з урахуванням досягнутих рівнів продуктивності сільськогосподарських угідь та сільськогосподарських тварин усіх видів, потреб ринку. Передбачається подальше зростання виробництва всіх видів сільськогосподарської продукції за стабільного земельного забезпечення.

у сфері приватизації територій, зайнятих під потреби АПК, має забезпечити розумний підхід до питань управління земельними ресурсами, їх діагностики, прогнозування аспектів використання, забезпечення захисту від впливу факторів деградаційного значення.

Безумовно, реалізація такого дискурсу вимагатиме створення повно-

цінної інституційної бази, що не може йти у відриві від необхідності відновлення робіт зі складання карт обласного рівня, присвячених раціональному використанню земель сільськогосподарського призначення, що дозволить уникнути управлінських помилок у процесі адміністрування використання територій, зайнятих під потреби АПК.

Подальший розвиток аграрного сектора у межах дослідження інтенсивності та розміру землекористування повинен розглядатися в кількох сценаріях, кожен з яких орієнтований на сукупність природно-кліматичних, організаційно-економічних, соціально-політичних та нормативно-правових умов (рис. 2).

Консервативний сценарій розвитку виробничої діяльності сільськогосподарських підприємств передбачає незначну стагнацію відтворювальних, інвестиційних та інноваційних процесів у рамках досягнутого рівня землекористування. Зростання витрат у консервативному сценарії на обробіток культур буде орієнтовано на фактично сформовані тенденції у сільськогосподарських підприємствах з урахуванням політичних, зовнішньоекономічних та національних умов на ринку та вище щорічного приросту

---

Цільовий сценарій розвитку землекористування сільськогосподарськими підприємствами передбачає інтенсифікацію виробничих процесів у всіх галузях виробництва, розвиток інноваційних та інвестиційних процесів у діяльності суб'єктів агробізнесу. Цільовий сценарій розрахований на зміни у кількості та якості використовуваних ресурсів виробництва сільськогосподарських підприємств. В першу чергу це стосується потенційно можливого розширення розмірів землекористування за рахунок залучення земельних угідь, що не використовуються, у господарствах.

У певних господарських ситуаціях можлива присутність деякої суперечності з економічним завданням підвищення рентабельності підприємств сфери АПК, але реалізація ґрунтозахисних, землевпорядних та інших заходів має довготривалий характер, і, безумовно, стратегічно виправдана з огляду на довгострокові вигоди.

Для підвищення ефективності використання земельних ресурсів необхідно запровадити на державному рівні досконалий механізм охорони землі, який стимулював би землекористувачів і землевласників до дбайливого використання та збереження земельних ділянок. Значна кількість орендарів часто не зацікавлені у виявленні орендодавцем дійсної якості угідь, а чинним законодавством не передбачено відповідальність за зменшення природної родючості сільськогосподарських угідь. З боку держави доцільно встановити матеріальну відповідальність для земле-користувачів і землевласників за погіршення якісної характеристики земельних угідь [6].

Органи публічної влади в особі державних органів влади та органів місцевого самоврядування ведуть планомірну роботу з реалізації функцій контролю за земельними ресурсами. Для цієї роботи необхідно володіти повноцінною інформацією про правовласників усіх земельних ділянок. Ситуація, коли відомості про правовласників відсутні, має бути виключена із практики діяльності органів публічної влади.

Заходи державної підтримки у ситуації необхідності залучення земель у сільськогосподарський оборот можуть бути різні:

- відшкодування витрат на організацію робіт із землеустрою, кадастрових робіт;
- відшкодування вартості робіт з окультурення, технічних робіт;
- сприяння об'єднанню суб'єктів ділової активності у сфері АПК для збереження майна тих суб'єктів, щодо яких ведеться процедура банкрутства, що можливе через реалізацію механізму компенсації частини витрат на викуп майна та обробку земель.

Не підлягає сумніву, що нормативно-правові акти мають висвітлювати необхідність проведення таких заходів:

- управлінські аспекти використання територій, зайнятих під потреби АПК;
- екологічні аспекти використання територій, зайнятих під потреби АПК, чий організаційним вектором має стати спрямованість на зниження рівня забруднень та підвищення родючості ґрунтів;
- впровадження агроінновацій, чий потенціал ґрунтується на рішеннях, пов'язаних із оздоровленням ґрунтів;
- технологічні аспекти використання територій, зайнятих під потреби АПК;
- аспекти землеустрою.

Повноцінна реалізація комплексного впровадження подібних заходів вимагатиме наявності реєстру земельних ділянок, чия верифікація буде підтверджена регулярністю поновлення відомостей.

Сценарії оптимального використання територій, зайнятих під потреби АПК, неможливі без створення товаропровідної інфраструктури. Контент визначення передбачає мережу суб'єктів ділової активності, що реалізують процедури заготівлі, переробки, зберігання та транспортування, продаж сільськогосподарської продукції.

Для створення такої інфраструктури потрібне формування мережі споживчих, заготівельних та постачальницько-збутових кооперативів, створення додаткових

---

пунктів придбання сільськогосподарської продукції у громадян, зростання кількості пунктів первинної переробки сільськогосподарської продукції, інші пункти ділової активності, що реалізують функції виробництва, переробки та збуту продукції, наприклад, електронні торгові майданчики. Існування такої мережі неможливе без створення відповідної транспортної інфраструктури, зокрема, доріг з твердим покриттям регіонального та муніципального значення, що також вимагатиме реалізації заходів держпідтримки, можливо в рамках державно-приватного партнерства або муніципально-приватного партнерства.

Системна реалізація запропонованих заходів дасть змогу:

– оцінити в якісному, кількісному та законодавчому форматі стан земельних ресурсів, на основі чого сформувати актуальну та достовірну інформацію про стан земель;

- створити прошарок сумлінних та ефективних землекористувачів;

- підвищити ефективність економічного механізму землекористування, зробивши його більш інвестиційно привабливим;

- підвищити збирання земельного податку до місцевих бюджетів.

Проблема узгодження балансу інтересів органів громадської влади та землекористувачів при неодмінному дотриманні умов збереження рентабельності виробництва дозволяється лише шляхом створення бази земельних ресурсів із закріпленням їх правового статусу як функціональної зони ведення агробізнесу.

Створення документальної бази організаційно-господарського обґрунтування можливе лише за умови детермінації потреб конкретних суб'єктів ділової активності на додаткових територіях, що плануються під зайнятість потребами АПК з урахуванням можливості залучення угідь, що не використовуються. Оскільки більшість землекористувачів змушена вести підприємницьку діяльність в умовах хронічної недостатності оборотних коштів, слід розглянути можливість реалізації подібних робіт у рамках виконання державних програм макро- та мезорівнів.

Одним із передових технологічних рішень у сфері землекористування, що дозволяють одночасно досягати економічних цілей, пов'язаних з економією витрат та підвищенням фінансової віддачі, а також забезпечувати більш екологічний обробіток культур, є точне землеробство. Нині основним недоліком його застосування є нерівномірність, так як в основному його переваги оцінили і використали фінансово стійкі й технологічно прогресивні підприємства, тоді як малі бізнес-одиниці, компанії, що зазнають фінансових труднощів, що відрізняються дефіцитом ресурсів усіх видів, зношеністю основних фондів та іншими проблемами, не здатні освоїти його прийоми. Хоча частково бізнес-процеси інформатизовані та цифровізовані практично у всіх аграрних підприємствах, переважно це стосується поточного адміністрування, бухгалтерського обліку та податкової звітності, кадрового діловодства. Інформатизація в обстановці, що складається, стає не просто фактором виробництва в сільському господарстві, але й одним з небагатьох шляхів раціоналізації та інноваційного розвитку землекористування в найширшому колі галузей [7].

Однією з сучасних вимог до організації процесу виробництва є мобільність, яка важко реалізується без інформатизації. Сфера АПК не уникла необхідності оптимізації з метою підвищення динамічності, як будь-яка інша сфера народного господарства. Інформаційні технології покликані підвищити ефективність всіх процесів виробництва, зокрема ефективність управління територіями, зайнятими як землі сільськогосподарського призначення.

В даний час перспективним та найближчим напрямом підвищення ефективності організації використання земель у сільському господарстві є цифрові технології, які кардинально трансформують соціальні, економічні та екологічні системи АПК. Такі технології відіграють ключову роль у «розумному» управлінні виробництвом,

---

заощадженні ресурсів, підвищенні врожайності сільськогосподарських культур та найбільш повній реалізації генетичного потенціалу рослин і тварин, мінімізації вкладень капіталу в розрахунку на одиницю продукції.

Розвинені з технологічного погляду країни (США, Англія, Німеччина, Японія, Франція та ін.) вже сьогодні широко використовують такі інновації, як засоби аналізу стану ґрунту, цифрові карти врожайності сільськогосподарських культур, GPS-системи, технології точкового внесення добрив, знімки з супутників та інші.

Ще одним інструментом цифровізації галузі є інтелектуальні системи підтримки рішень на АПК; платформи «інтернету речей»; цифровий аналіз якості ґрунтів, моніторинг посівів; цифрові пристрої для внесення добрив та пестицидів; матриці цифрових рішень для формування науково обґрунтованих сівозмін; впровадження цифрових технологій управління адаптивним землеробством; інтеграцію аналітичних цифрових інструментів та рішень з використанням великих даних для боротьби з фрагментацією сільськогосподарських земельних ресурсів та ін.

Використання геоінформаційних систем дає широкий спектр можливостей, починаючи від створення цифрової моделі місцевості моніторингом посівів та закінчуючи плануванням та прогнозуванням на перспективу агротехнічних заходів, урожайності сільськогосподарських культур.

У боротьбі за прибутком застосування систем розумного сільського господарства, геоінформаційних систем, точного землеробства дозволяє сформувати раціональні ґрунтово-агротехнічні та організаційні умови, спрямовані на підвищення продуктивності та полегшення праці, зниження фінансових та енергетичних витрат, збереження родючості ґрунтів, захист навколишнього середовища. Очевидно, що ефекти від цифровізації галузі отримують усі ключові гравці ринку, зростає рівень продовольчої безпеки, рівень життя населення країни.

### **Висновки та перспективи подальших розвідок**

Виходячи з вищевикладеного, під організацією використання земель сільськогосподарського призначення можна розуміти таку систему заходів щодо використання земель сільськогосподарського призначення, яка спрямована на досягнення максимальної економічної, соціальної та екологічної ефективності землекористування.

Основними напрямками вдосконалення організації ефективного використання земель сільськогосподарського призначення є посилення провідної ролі держави у регулюванні земельного фонду; застосування систем розумного сільського господарства та розширення інформатизації виробництва; проведення робіт з актуалізації якісних та кількісних характеристик земель з подальшим їх групуванням.

### **Список літератури**

1. Чумаченко О.М., Мартин А.Г. Еколого-економічні проблеми деградації сільськогосподарських земель в Україні: монографія. К.: Вид-во ЦП Компринт, 2014. 284.
2. Купріянич І.П., Мединська Н.В. Екологобезпечне використання сільськогосподарських земель на регіональному рівні: монографія. К.: ЦП «Компринт», 2016. 218 с
3. Бутенко Є.В., Бавровська Н.М. Еколого-економічне забезпечення раціонального використання земельних ресурсів (регіональний рівень): монографія. К.: МПБП «Гордон», 2015. 215 с
4. Економічні, екологічні та соціальні аспекти використання земельних ресурсів в Україні: колективна монографія. / за ред. д-ра екон. наук, професора, чл.-кор. НААН О. В. Ульяновка; Харк. нац. аграр. ун-т. Х: Смуґаста тип., 2015. 320 с.
5. Уряд схвалив Концепцію загальнодержавної цільової програми з використання та охорони земель. URL: <https://oda.zht.gov.ua/news/uryad-shvalyv-kontseptsiyu-zagalnoderzhavnoyi-tsilovoyi-programy-z-vykorystannya-ta-ohorony-zemel/>.
6. Петрига О.М., Яворська Т.І., Прус Ю.О. Економіка аграрного підприємництва: навчальний посібник. Мелітополь: Видавничо-поліграфічний центр «Люкс», 2016. 498 с

- 
7. Попов А.С. Управління земельними ресурсами : навч. посіб. / уклад.; Миколаївський національний аграрний університет. Миколаїв : МНАУ, 2022. 214 с.
  8. Махмудов Ханлар Зейнал огли, Ващенко В. Організаційно-економічний механізм використання земельних ресурсів. *Механізм регулювання економіки*. 2022. № 1-2 (95-96). С. 38-44.
  9. Крюкова І.О., Ніценко В.С. Обліково-аналітична підтримка ефективного управління земельними ресурсами аграрних бізнес-структур. *Ринкова економіка: сучасна теорія і практика управління*. 2016. Том 15. Вип. 3 (34). С. 7-23.

## References

1. Chumachenko, O.M., Martyn, A.H. (2014). *Ekoloho-ekonomichni problemy dehradatsii sil's'kohospodars'kykh zemel' v Ukraini*. [Ecological and economic problems of agricultural land degradation in Ukraine]. Vyd-vo TsP Kompynt. Kyiv. Ukraine.
2. Kupriianchuk, I.P., Medyn's'ka, N.V. (2016). *Ekolohobezpechne vykorystannia sil's'kohospodars'kykh zemel' na rehional'nomu rivni*. [Environmentally safe use of agricultural land at the regional level]. TsP «Kompynt». Kyiv. Ukraine.
3. Butenko, Ye.V., Bavrovs'ka, N.M. (2015). *Ekoloho-ekonomichne zabezpechennia ratsional'noho vykorystannia zemel'nykh resursiv (rehional'nyj riven')*. [Ecological and economic provision of rational use of land resources (regional level)]. МРБП «Hordon». Kyiv. Ukraine.
4. *Ekonomichni, ekolohichni ta sotsial'ni aspekty vykorystannia zemel'nykh resursiv v Ukraini*. (2015). [Economic, ecological and social aspects of the use of land resources in Ukraine]. In Ul'ianchenka, O.V. Khark. nats. ahrar. un-t. Smuhasta typ. Kharkiv. Ukraine.
5. *Uriad shkvalyv Kontseptsiuu zahal'noderzhavnoi tsil'ovoi prohramy z vykorystannia ta okhorony zemel'*. [The Government approved the Concept of the national target program for land use and protection]. Available at: <https://oda.zht.gov.ua/news/uryad-shvalyv-kontseptsiyu-zagalnoderzhavnoyi-tsilovoyi-programy-z-vykorystannia-ta-okhorony-zemel/>.
6. Petryha, O.M., Yavors'ka, T.I., Prus, Yu.O. (2016). *Ekonomika ahrarnoho pidpriemnytstva*. [Economics of agrarian entrepreneurship]. Vydavnycho-polihrafichnyj tsentr «Liuks». Melitopol. Ukraine.
7. Popov, A.S. (2022). *Upravlinnia zemel'nymy resursamy*. [Management of land resources]. MNAU. Mykolaiv. Ukraine.
8. Makhmudov, Khanlar Zejnol ohly, Vaschenko, V. (2022). «Organizational and economic mechanism of land resources use». *Mekhanizm rehuliuвання економіки*. no. 1-2 (95-96), pp. 38-44.
9. Kriukova, I.O., Nitsenko, V.S. (2016). «Accounting and analytical support for effective management of land resources of agrarian business structures». *Rynkova ekonomika: suchasna teoriia i praktyka upravlinnia*. Vol. 15. Issue 3 (34), pp. 7-23.

**Стаття надійшла до редакції 15.01.2022 р.**